

Čas odpira vprašanje morale

Vladislav Stres, rojen 1958. leta, je doslej objavil dve manjši zbirki pesmi (Ljubezen dveh bratov, V gori živim). Že od leta 1981 pa čaka na izid svoje prve, večje zbirke poezij »Zrcalo«, za katero, po njegovih izjavah, nima sredstev za samozaložniško izdajo.

Doslej je objavil v: Sodobnosti, Reviji 2000, Naših razgledih, Ljubljanskem dnevniku, na radiu itd.

Kam gre preobilje duhovnih mladostnih energij? Te dragoce, enkratne sile bi se lahko uporabljale za preseganje obstoječega stanja, za prodor nove resnice, tako pa smo žal priča poceni brezdušnemu seksanju in alkoholnemu žuriranju?

»Na to dokaj lahkotno vprašanje bom odgovoril takole: Toplo gre tja, kjer je hladno, ta Jin Jang zakonitost nas precej obvladuje in tako smo vsi prehlajeni. Ti čisti mladost, prav imaš, res je lepa... ampak očitno se temu akademskemu svetu posreči tako usmeriti, razparcelirati te energije, da se sproti izgublajo. Mladi smo določeni po času, eni daljše, eni krajše obdobje, biti star — starosti se naučimo. Vrednote mladosti so tuzemske vrednote, ki ob žarometu boga izgubijo svoj sijaj — jaz žaromet ugasnem in to je ena izmed mojih resnic (smatram jo za precej originalno).«

Kam se izživlja (če se sploh) agresivnost v tej družbi, ki je vsaj fizično zlo reducirala do minimuma?

»Na videz je vse tako lepo in prav. Pred kosilom si umivamo roke, se klanjamo, oblačimo metalčke, se pomazemo s kolonjsko vodo...

S tem, da je fizično zlo popolnoma prepovedala in obsodila, je dala družba vse možnosti za razmah psihične agresije, saj se ta ne pokaže in je mnogo bolj neulovljiva. Za psihično agresijo označujem recimo: hinavščino, ki je našla svoj ugoden milje v marsikaterem delovnem kolektivu, zavist... Ljudje t.j. posamezniki svoj obraz vse bolj skrivajo za maskami vnaprej določenega vedenja in so na tem odru sveta tako še bolj dezorientirani, osamljeni in nestrpni, predvsem pa, ponavljaj, zavistni mladosti, s katero se tu in tam soočijo.

Vprašanje agresije v naši družbi me vse bolj spominja na lonec klokotajoče vode, zakon pa

Pesnik Vladislav Stres

tako ali drugače zaklepa pokrovko. Veliko bolj pomembno kot odpravljanje škod narodnega bogastva in odpravljanje katastrof t.j. kurativa, je pomembna preventiva, torej vprašanje morale, kar je po mojem prepričanju tudi v naši družbi že pereč problem. V marginalnem si posameznik namreč sam določa norme svojega obnašanja. Sistem obče kontrole pa še nikdar ni bil, in nikdar ne bo, popoln (in je tudi nesmiseln).«

V teh naših političnih pogojih imamo vse možnosti, da se imamo boljše in lepše, samo zavlačujemo realizacijo tega?

»Če se nekdo izjasnuje za cilje (ki so pri nas revalorizirani), še ni rečeno, da za njimi stoji s svojimi vrednotami. Pri nas je bila storjena bistvena napaka, ko se je pri kadiranju na odločilne, javne, odgovorne funkcije kadiralo zgolj (menim da pretežno) glede na izpolnjevanje formalnih pogojev kandidata in se je zanemarjala njegova značajska naravnost, primernost. Poštenost! Med nama povedano (malce v hecu in karikirano), so pošteni vedno v prvih okopih in zato, postreljeni! Naša družba se v tem obdobju srečuje z že dokaj močno krizo vrednot. Kdo je kriv? Sam sebi zastavljam vprašanje: Ali so naši kulturniki sposobni dati nove oz. revitalizirati stare vrednote in ali del teh krogov vplival na infekciranje vrednot in smisla bivanja v tej družbi? Menim, da med našimi kulturnimi delavci, krogi... še ni prodrla neka vitalnejša struja in tako družbi ne morejo biti v smislu vitalizacije vrednot v večjo korist, saj je kriza tudi, če ne še globlja med samimi 'producenti kulture', kar se recimo kaže v namišljenem elitizmu itd. Re-

cimo beseda ljubezen je v precej širokem literarnem krogu primarni lirizem, pojem, ki je lahko uporabljen le v ironični zvezi in je tako praktično uporabljen za psovko... Čudno, da je tako, kot je, da ni slabše namreč. Ironično rečeno smo (Slovenci) eden redkih narodov, ki mu je v roku dvajsetih let praktično izumrla ljudska pesem (eno najlepših izročil zgodovinskega spomina na svetu). To je eden velikih, sicer žalostnih dosežkov naše kulture (koliko kulturnikov samih, koliko literarnih... kritikov, ki vplivajo in delno usmerjajo prve in so vplivani... koliko določenih segmentov politike, ki je posameznikom neposredno in posredno pomagala priti do funkcij — na stolčke... je težko določati). Na obeh straneh tehtnice, na pozitivni in negativni, je veliko posameznikov, ampak tisti na drugi, negativni strani (s katero simboliziram spletkarjenje v boju za oblast — funkcijo, nesposobnost) so očitno težji. Ne prevladuje prepričanje, da mora narod vplivati, usmerjati sloje kulture oz. kulturnike, skrbnike poduhovljenja posameznika, ampak obratno, da je treba narod podučiti, vzgojiti, kar je sicer malce protisocialistično, ampak v naši kulturi precej močan nepisani zakon. Seveda so — kot povsod — tu in tam, in teh ni malo, svetle izjeme...«

Trdim, da umetnost danes izgublja skladnost s kozmosom, da umetnost danes noče več nadaljevati tradicije urejenosti gotike, renesanse, baroka, romantike, da umetnost danes načrtno hoče nedisciplino, neurejenost, blaznost?

»Dokaj ostro in že kot delen odgovor postavljeno vprašanje. Da, danes si norost hoče nadeti plašč umetnosti in to ji velikokrat uspe, ampak to ni prava umetnost. Umetnost je vselej iskala predvsem urejenost v sami sebi — v Edenskem vrtu intime, lastne vrednote, jih zorila in na določeni stopnji te dozorelosti se njen nosilec (oseba) svetu popolnoma odpre, se z njim sooči in postavlja nova ravnotežja sodelovanja in sožitja.

Aforistično bi lahko rekli: Vsa umetnost je iskanje raja (vrednot) ali njegovo zanikanje. Če zanikuje, mora seveda obenem postavljati novo, večje, lepše...«

Pogovor pripravil: PAVEL BRAČKO

roh. 7

Dnevnik 1985, 5. okt., št. 271